

KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENTET
Postboks 8013 DEP
0030 OSLO

Vår ref.: 2025/19796-13

Deres ref.:

Dato: 26.09.2025

Høring - NOU 2025:3 Ny kulturmiljølov

Vi viser til oversendelsen av Akershus fylkesråds innstilling til Akershus fylkesting datert 25.08.2025.

Akershus fylkesting behandlet saken i møte 25.09.2025. Innstillingen ble vedtatt uten endringer. Fylkestingets vedtak er vedlagt.

Vennlig hilsen

Christian Hintze Holm

Avdelingsleder, avdeling for kulturminner

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

- 1 Saksprotokoll Akershus fylkesting - Høringssvar - NOU 2025:3 Ny kulturmiljølov

PS 120/2025 Høringssvar - NOU 2025 - 3 Ny kulturmiljølov

Fylkestingets vedtak den 25.09.2025:

1. Generelt: Fylkeskommunen understreker at flytting av oppgaver må følges av ressurser til å løse dem. Videre understreker fylkeskommunen at det må være sammenheng mellom myndighetenes krav og eventuelle midler til eierne av det som blir berørt.

Fylkeskommunen mener lovforslaget i det vesentlige bygger på og viderefører beste praksis i forvaltningen, samtidig som det representerer viktige forbedringer på områder der det er utfordringer i gjeldende lov. Det er positivt at lovteksten er mer utfyllende og pedagogisk og gir en klarere og mer rasjonell oppgavefordeling. Forslaget speiler samfunnsendringene siden 1978 og ivaretar samtidig hensynet til offentligheten, rettsikkerheten for eiere og minoritetenes kulturarv. Det har den nødvendige åpne rammen og fleksibiliteten til å fungere over tid, og legger opp til at ulike former for kulturmiljø kan tas vare på. Det nye handlingsrommet for fylkeskommunene til å kunne gjøre vernevedtak er viktig, for å ivareta disse hensynene og samtidig sikre lokal og regional forankring. Ut over dette har fylkeskommunen disse innspillene:

2. § 4 Definisjonar: Fylkeskommunen mener definisjonen av begrepet «kulturmiljø» er uklar, ved at det både skal forstås som «eitt eller fleire kulturminne» og «heile det fysiske miljøet der kulturhistoria kjem til uttrykk», samtidig som det skal være betegnelse på det som i dag omtales som kulturminneforvaltningen. Fylkeskommunen er enig i at begrepet kulturmiljø signaliserer vektlegging av helheter fremfor enkeltobjekter og at det knytter forvaltningen til det øvrige miljøfeltet, men mener det er forvirrende å bruke «miljø» om enkeltobjekter. For å opprettholde klarhet og presisjon bør det avklares om kulturminne fortsatt skal være begrepet for enkeltminner, mens kulturmiljø betegner flere objekter som utgjør en sammenheng. Begrepet kulturminne refererer også til en felles hukommelse, og har en innholdsmessig og tidsmessig dimensjon som forsvinner dersom «kulturmiljø» anvendes om enkeltminner.

Fylkeskommunen mener at begrepet «transportminne» er fremmed og dels misvisende, ved at det ikke treffer alle kulturminnekategoriene det er ment å dekke. Begrepet bør erstattes med det innarbeidete og mer pedagogiske «bevegelege kulturminne». Dette harmonerer også med internasjonal begrepsbruk, jf. «mobile heritage».

3. § 15 Automatisk freding: Den nåværende 1537-grensen for automatisk fredning ble satt for mer enn hundre år siden, og fylkeskommunen mener det er naturlig å justere grensen i forhold til dette.

Fylkeskommunen støtter flertallets forslag om 1650 som en ny samlet fredningsgrense. Mindretallets forslag om 1850 som fredningsgrense for jordfaste kulturminner vil få store konsekvenser. En samlet grense ved 1650 for både bygninger og jordfaste kulturminner vil være en opprydding og pedagogisk forenkling av eksisterende lov. Det vil sikre viktig kulturmiljø, slik som tidlig industri og tidlige bydannelser. Flyttingen fra 1537 for jordfaste kulturminner vil øke omfanget av fylkeskommunens arkeologiske registreringsvirksomhet, og fylkeskommunen forutsetter at merkostnadene fanges opp av den eksterne kostnadsdekningen.

Fylkeskommunen støtter forslaget om å utvide grensen for automatisk fredning av kirker til 1850, for å sikre disse viktige kulturminnene. Fylkeskommunen er også enig i at listeføringen av øvrige kulturhistorisk verdifulle kirker over tid bør erstattes av ordinært vern etter kulturmiljøloven.

Fylkeskommunen mener det kan være grunn til å presisere at disse kirkene beholder det samme reelle vernet inntil de eventuelt blir vedtatt fredet. Dette må også gjelde adgangen til tilskudd fra kirkebevaringsfondet.

4. § 16 Presisering av automatisk freding: Fylkeskommunen støtter forslaget om en hjemmel for å avgrense eller presisere verneverdiene for automatisk fredet kulturmiljø. Virkeområdet ligger nær

fylkeskommunens øvrige oppgaver knyttet til automatisk fredet kulturmiljø, slik som registrering og dispensasjon, samtidig som også myndigheten for automatisk fredete kirker er foreslått å ligge hos fylkeskommunen. Fylkeskommunen mener derfor at fylkeskommunen og ikke Riksantikvaren bør være myndighet etter denne bestemmelsen, med Riksantikvaren som klageinstans.

5. § 18 Forbud mot tiltak og aktiviteter som kan påvirke automatisk freda jordfaste kulturminne:

Andre ledd i bestemmelsen gjelder tiltak som påvirker forståelsen og opplevelsen av et kulturminne. Fylkeskommunen mener det bør presiseres at dette gjelder tiltak og aktiviteter i et kulturminnes nærområde.

6. § 22 Freding ved vedtak: Fylkeskommunen mener det bør vurderes å videreføre en bestemmelse tilsvarende dagens § 22a, for forskriftsfredning av statlige eiendommer på tvers av fylkesgrenser. Fylkeskommunen er enig i at kommende fredninger av statlige enkelteierdommer kan ivaretas med den ordinære fredningshjemmelen, men for enkelte større statlige sektorer der prosessene ennå ikke er sluttført, slik som landsverneplanen for jernbanen, vil forskriftsfredning være mer egnet. Dette kan ivaretas ved å utvide virkeområdet for § 25 Freding av kulturmiljø ved forskrift.

Etter forslaget § 22 e kan «transportminne» fredes ved vedtak. Fylkeskommunen støtter at den gjeldende adgangen til å frede fartøy utvides til å omfatte alle bevegelige kulturminner, men viser til innspill til § 4 om begrepsbruken.

7. § 24 Forenkla freding: Fylkeskommunen mener en slik enklere fredningsordning, som gir fylkeskommunen adgang til å vedta vern med et lavere restriksjonsnivå enn den tradisjonelle fredningen, vil representere en forenkling av offentlig forvaltning. Fylkeskommunen mener at vernevedtak etter denne bestemmelsen bør kunne gjøres som enkeltvedtak etter forvaltningslovens ordinære regler, og ikke etter de mer omfattende saksbehandlingsreglene for fredninger i § 67. Dette vil gi reell forenkling, samtidig som det ivaretar eierens og kommunenes rettigheter.

Fylkeskommunen mener ordningen kan styrke den regionale tilknytningen til vernet, i tråd med nærhetsprinsippet, men mener betegnelsen «regionalt vern» vil være mer pedagogisk og dekkende enn «forenkla freding». Fredning bør være et smalt og strengt virkemiddel, der myndigheten fremdeles bør ligge hos Riksantikvaren, mens den nye ordningen skal være på nivå med kommunenes mindre inngripende vern etter plan- og bygningsloven. Fylkeskommunen mener at betegnelsen «regionalt vern» kan brukes selv om også Sametinget skal ha slik myndighet. Ordningen vil uansett være mindre relevant for Sametinget, ettersom samiske kulturminner til og med 1917 allerede er automatisk fredet og det i tillegg er foreslått særlig beskyttelse av bygninger fra Nord-Troms og Finnmark til og med 1945.

Fylkeskommunen mener at avgrensningen til "det ytre av og konstruksjonen til" er uklar, ettersom ordningen skal omfatte mer enn bygninger. Fylkeskommunen mener at det bør være større rom for hva som kan tas med i vernet av for eksempel et fartøy eller en bil, og at avgrensningen kun bør gjelde bygninger. Alternativt kan ordningen utvides til å omfatte bygningsinteriør, men da med vilkår om samtykke fra eieren. Avgrensningen bør fremdeles være et vern med moderat restriksjonsnivå. Det går frem av NOUen at ordningen er tenkt å erstatte den gjeldende ordningen med verneavtaler for fartøy, som ikke er optimal. Fylkeskommunen mener det da er viktig å sikre at vernet gir grunnlag for de samme nødvendige unntakene fra andre regelverk.

8. § 30 Dispensasjon frå freding: Fylkeskommunen støtter forslaget om å endre bestemmelsen om dispensasjon fra vedtaksfredning, ved at vilkåret i gjeldende lov om «ikke vesentlig endring» erstattes med at eier- og samfunnshensyn skal avveies mot de kulturhistoriske verdiene og formålet med fredningen. Fylkeskommunen er enig i at det fremdeles skal være høy terskel for å dispensere fra vedtatte fredninger, men mener at dagens absolutte vilkår om ikke vesentlig endring er en for trang ramme.

9. § 36 Søk etter jordfaste og lause kulturminne: Utvalget foreslår en bestemmelse for metallsøk og andre søk som innebærer at dette ikke kan skje dersom det kan skade eller på annen måte påvirke automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen mener dette kan forstås slik at metallsøk i praksis ikke vil være tillatt, hverken i utmark eller innmark. Fylkeskommunen mener at forsvarlig søkevirksomhet på innmark har flere positive sider. Problemet er ikke at søkevirksomheten påvirker de løse kulturminnene i seg selv, men at den kan skade strukturene disse inngår i. Fylkeskommunen mener derfor at et eventuelt forbud bør knyttes til søk som kan skade jordfaste automatisk fredete strukturer. Fylkeskommunen foreslår også at det utredes alternativer til et generelt forbud, slik som forbud mot søk i utmark og/eller en sertifiseringsordning administrert av fylkeskommunen.

10. § 40 Tilskot til eieren av freda kulturmiljø: Etter gjeldende lov har eiere av vedtaksfredete kulturminner rett til helt eller delvis vederlag for merutgifter som skyldes myndighetskrav. Dette er foreslått endret til en ordning som ikke gir eiere en rettighet, ved at «skal» erstattes av «kan». Fylkeskommunen mener eiere bør ha krav på noe kompensasjon for den økonomiske ulempen en fredning kan medføre. Dette er også viktig for forutsigbarheten for de statlige tilskuddene fylkeskommunene forvalter.

11. § 42 Avfreding: Fylkeskommunen støtter at det tas inn en hjemmel for fredningsmyndigheten til å avfrede automatisk fredete kulturminner (§ 15) og vedtaksfredete kulturminner (§§ 23 og 24). Myndigheten er lagt til Riksantikvaren for §§ 15 og 23 og til fylkeskommunen/Sametinget for § 24 («forenkla freding»). For automatisk fredete kulturminner er gjeldende ulovfestede praksis at fylkeskommunen/Sametinget kan endre vernestatus i kulturminnedatabasen fra automatisk fredet til fjernet / ikke fredet, dersom kulturminneverdien er tapt eller viser seg å ikke være til stede. Reelt sett innebærer dette avfreding. Dette samsvarer med at fylkeskommunen/Sametinget er myndighet for å tillate inngrep i automatisk fredete kulturminner. For å videreføre gjeldende praksis mener fylkeskommunen at myndigheten etter hjemmelen for avfreding for kulturminner fredet etter § 15 bør flyttes fra Riksantikvaren til fylkeskommunen/Sametinget

12. § 43 Ansvar for immateriell kulturarv: Det er foreslått en prinsipiell og overordnet bestemmelse om at kulturmiljøforvaltningen har ansvar for å sikre fag, teknikker og praksis knyttet til kulturmiljø. Fylkeskommunen mener dette ansvaret omfatter mange sektorer. Bestemmelsen kan derfor ikke være begrenset til kulturmiljøforvaltningen, men må endres til å gjelde myndighetene generelt.

13. § 44 Samtykke til riving og vesentleg endring: Den gjeldende bestemmelsen om kommunenes plikt til å varsle fylkeskommunen om søknader om riving og vesentlig endring av bygninger eldre enn 1850 er foreslått endret til at fylkeskommunen må gi samtykke før kommunen kan gi tillatelse. Manglende samtykke må følges opp med å igangsette sak om fredning eller forenklet fredning. Fylkeskommunen støtter intensjonen om å begrense tapet av verdifulle kulturminner som skyldes kommunenes begrensede avslagshjemler eller manglende kompetanse og oversikt. Fylkeskommunen mener den foreslåtte ordningen kan bidra til å ansvarliggjøre kommunene, og ser bestemmelsen i sammenheng med at det også er foreslått endringer i plan- og bygningsloven som setter dem bedre i stand til dette.

Fylkeskommunen foreslår at det som alternativ til samtykkekravet vurderes en hjemmel for fylkeskommunen til å forby riving midlertidig eller sette vilkår i konkrete tilfeller. Ordningen er ment å erstatte § 25 i gjeldende lov. Denne gir alle offentlige myndigheter plikt til å melde fra om tiltak som er omfattet av loven, og er altså ikke avgrenset til søknader om riving og vesentlig endring av bygninger eldre enn 1850. Denne generelle samarbeidsplikten er ikke fanget opp i lovforslaget. Fylkeskommunen antar at dette er en utilsiktet følge av den nye samtykkebestemmelsen, og mener den må ivaretas i ny lov, blant annet for å videreføre kommunenes plikt til å involvere

fylkeskommunen i saker som gjelder automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen foreslår en bestemmelse om dette i kapittel 2 Allmenne føresegner.

14. § 46 Undersøkningsplikt i samband med offentlege og større private tiltak og for utarbeiding av reguleringsplanar: Det er foreslått at Riksantikvaren kan gi forskrift om gjennomføring av paragrafen, som gjelder plikten til å registrere automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen mener tydelige og enhetlige retningslinjer er viktig, og foreslår å endre fra «kan» til «skal». Det er videre foreslått å lovfeste muligheten for å utsette registreringen. Fylkeskommunen støtter dette, og mener myndigheten til dette fremdeles skal ligge hos Riksantikvaren, for å sikre likebehandling.

15. §§ 51-52 Forbud mot å nekte forsikring og plikt til å dekkje antikvariske meirkostnader: Fylkeskommunen støtter forslagene om at antikvariske merkostnader ved skade skal dekkes i forsikringsoppgjør og at det skal være forbudt å nekte fredete eiendommer forsikring eller å ta høyere premie som følge av fredning i seg selv. Fylkeskommunen mener det må bli tydeligere at dette gjelder flere typer kulturmiljø, herunder bevegelige kulturminner. § 51 omtaler «freda eigedommar», mens § 52 omtaler «kulturmiljø». Begrepet «eigedommar» er for snevert, og bør byttes med «freda kulturminne». Avgrensningen til «freda» bør også avklares nærmere, siden NOUens omtale bestemmelsene er knyttet til både frednings- og vernestatus.

16. §§ 56-64 Kulturmiljøstyresmakt med meir: Fylkeskommunen støtter den foreslåtte oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, og at plasseringen av myndighet for oppgavene som går frem av loven blir lovfestet. Utvidelsen av fylkeskommunens ansvar, herunder kirkefeltet og den selvstendige adgangen til å vedta vern, anses som en naturlig fullføring av regionreformen. Utvidelsen er i tråd med nærhetsprinsippet, og kan effektivisere forvaltningen og gjøre forvaltningshierarkiet enklere og mer forståelig. Den tette kontakten med kommuner og brukere gjør fylkene godt egnet som førstelinje.

Enkelte av oppgavene som foreslås flyttet vil øke fylkeskommunens saksbehandlingsoppgaver. Dette gjelder særlig kirkefeltet, der fylkeskommunen vil overta myndighetsansvaret for alle kirker til og med 1850, samtidig som det forventes at fylkeskommunen over tid også gjennomfører fredninger av yngre kulturhistorisk verdifulle kirker. Fylkeskommunen understreker at ansvar og ressurser må henge sammen, ved økte rammer eller ved at tilstrekkelig kapasitet flyttes mellom forvaltningsnivåene. Fylkeskommunen mener dette må utredes i videre arbeid.

Fylkeskommunen støtter avgrensingen av fylkeskommunens plikt til å gi underretning til Riksantikvaren og Riksantikvarens myndighet til å overta saker. Ansvarsfordelingen mellom forvaltningsnivåene tilsier at underretningsplikten og overtagelsesadgangen ikke lenger bør omfatte kulturmiljø av regional interesse, men være avgrenset til kulturmiljø av nasjonal interesse, slik det nå er foreslått.

17. § 60 Forvaltningsmuseet: Det foreslås samle ansvaret for arkeologiske utgravinger, ved å flytte ansvaret for marin- og middelalderarkeologi fra sjøfartsmuseene og NIKU til universitetsmuseene. Fylkeskommunen mener det er viktig at spesialkompetansen og metodene som er opparbeidet ikke forvitrer, og forutsetter at de økonomiske rammene opprettholdes og øremerkes slik at universitetsmuseene settes i stand til å ivareta oppgavene og at forenklingen ikke går på bekostning av den faglige kvaliteten.

18. § 84 Endringar i andre lover: Fylkeskommunen understreker viktigheten av kommunenes rolle som plan- og bygningsmyndighet. Fylkeskommunen støtter forslagene om hjemler i plan- og bygningsloven som setter dem i bedre stand til å ta vare på sine egne kulturminner, herunder tydeligere hjemler for å avslå riving av kulturhistorisk verdifulle byggverk og for å hindre spekulativt forfall.

19. Øvrig: Lovutvalget foreslår at det vurderes en alternativ ordning for kostnadsdekning av arkeologiske undersøkelser der tiltakshaveren ikke betaler for registreringen av hva som er automatisk fredet, men kun for selve utgravingen som følger av selve inngrepene de vil gjøre i det som er fredet. Fylkeskommunen ser at dette vil spare tiltakshaverne for kostnader når det ikke gjøres funn eller de finner løsninger som unngår inngrep i fredet kulturmiljø. Ettersom staten allerede dekker en stor del av registreringskostnadene vil en slik ordning ikke medføre at kostnadene øker mye for det offentlige som helhet, men fylkeskommunene må kompenseres for inntektsbortfallet. Fylkeskommunen mener en slik fritaksordning eventuelt kan avgrenses til private tiltakshavere. En ordning der tiltakshaverne fritas fra registreringskostnaden kan samtidig medføre at de ikke lenger har insentiv til å begrense utstrekningen av arealene som reguleres. Fylkeskommunen mener konsekvensene av dette må inngå i vurderingen.

Det er foreslått at inn- og utførsel av kulturminner skal reguleres i egen lov. Fylkeskommunen mener at uklarhet omkring utførselsforbudet for fartøy og bevegelige kulturminner har medført at objekter med betydelig kulturhistorisk verdi er ført ut av landet. Disse reglene bør revideres, uavhengig av hvor de plasseres.

Fylkestingets behandling i møte den 25.09.2025:

Innstilling fra komité for samfunn, plan og klima:

1. Generelt: Fylkeskommunen understreker at flytting av oppgaver må følges av ressurser til å løse dem. Videre understreker fylkeskommunen at det må være sammenheng mellom myndighetenes krav og eventuelle midler til eierne av det som blir berørt.

Fylkeskommunen mener lovforslaget i det vesentlige bygger på og viderefører beste praksis i forvaltningen, samtidig som det representerer viktige forbedringer på områder der det er utfordringer i gjeldende lov. Det er positivt at lovteksten er mer utfyllende og pedagogisk og gir en klarere og mer rasjonell oppgavefordeling. Forslaget speiler samfunnsendringene siden 1978 og ivaretar samtidig hensynet til offentligheten, rettsikkerheten for eiere og minoritetenes kulturarv. Det har den nødvendige åpne rammen og fleksibiliteten til å fungere over tid, og legger opp til at ulike former for kulturmiljø kan tas vare på. Det nye handlingsrommet for fylkeskommunene til å kunne gjøre vernevedtak er viktig, for å ivareta disse hensynene og samtidig sikre lokal og regional forankring. Ut over dette har fylkeskommunen disse innspillene:

2. § 4 Definisjonar: Fylkeskommunen mener definisjonen av begrepet «kulturmiljø» er uklar, ved at det både skal forstås som «eitt eller fleire kulturminne» og «heile det fysiske miljøet der kulturhistoria kjem til uttrykk», samtidig som det skal være betegnelse på det som i dag omtales som kulturminneforvaltningen. Fylkeskommunen er enig i at begrepet kulturmiljø signaliserer vektlegging av helheter fremfor enkeltobjekter og at det knytter forvaltningen til det øvrige miljøfeltet, men mener det er forvirrende å bruke «miljø» om enkeltobjekter. For å opprettholde klarhet og presisjon bør det avklares om kulturminne fortsatt skal være begrepet for enkeltminner, mens kulturmiljø betegner flere objekter som utgjør en sammenheng. Begrepet kulturminne refererer også til en felles hukommelse, og har en innholdsmessig og tidsmessig dimensjon som forsvinner dersom «kulturmiljø» anvendes om enkeltminner.

Fylkeskommunen mener at begrepet «transportminne» er fremmed og dels misvisende, ved at det ikke treffer alle kulturminnekategoriene det er ment å dekke. Begrepet bør erstattes med det innarbeidete og mer pedagogiske «bevegelege kulturminne». Dette harmonerer også med internasjonal begrepsbruk, jf. «mobile heritage».

3. § 15 Automatisk fredning: Den nåværende 1537-grensen for automatisk fredning ble satt for mer enn hundre år siden, og fylkeskommunen mener det er naturlig å justere grensen i forhold til dette.

Fylkeskommunen støtter flertallets forslag om 1650 som en ny samlet fredningsgrense. Mindretallets forslag om 1850 som fredningsgrense for jordfaste kulturminner vil få store konsekvenser. En samlet grense ved 1650 for både bygninger og jordfaste kulturminner vil være en opprydding og pedagogisk forenkling av eksisterende lov. Det vil sikre viktig kulturmiljø, slik som tidlig industri og tidlige bydannelser. Flyttingen fra 1537 for jordfaste kulturminner vil øke omfanget av fylkeskommunens arkeologiske registreringsvirksomhet, og fylkeskommunen forutsetter at merkostnadene fanges opp av den eksterne kostnadsdekningen.

Fylkeskommunen støtter forslaget om å utvide grensen for automatisk fredning av kirker til 1850, for å sikre disse viktige kulturminnene. Fylkeskommunen er også enig i at listeføringen av øvrige kulturhistorisk verdifulle kirker over tid bør erstattes av ordinært vern etter kulturmiljøloven.

Fylkeskommunen mener det kan være grunn til å presisere at disse kirkene beholder det samme reelle vernet inntil de eventuelt blir vedtatt fredet. Dette må også gjelde adgangen til tilskudd fra kirkebevaringsfondet.

4. § 16 Presisering av automatisk fredning: Fylkeskommunen støtter forslaget om en hjemmel for å avgrense eller presisere verneverdiene for automatisk fredet kulturmiljø. Virkeområdet ligger nær fylkeskommunens øvrige oppgaver knyttet til automatisk fredet kulturmiljø, slik som registrering og dispensasjon, samtidig som også myndigheten for automatisk fredete kirker er foreslått å ligge hos fylkeskommunen. Fylkeskommunen mener derfor at fylkeskommunen og ikke Riksantikvaren bør være myndighet etter denne bestemmelsen, med Riksantikvaren som klageinstans.

5. § 18 Forbud mot tiltak og aktiviteter som kan påvirke automatisk freda jordfaste kulturminne:

Andre ledd i bestemmelsen gjelder tiltak som påvirker forståelsen og opplevelsen av et kulturminne. Fylkeskommunen mener det bør presiseres at dette gjelder tiltak og aktiviteter i et kulturminnes nærområde.

6. § 22 Freding ved vedtak: Fylkeskommunen mener det bør vurderes å videreføre en bestemmelse tilsvarende dagens § 22a, for forskriftsfredning av statlige eiendommer på tvers av fylkesgrenser. Fylkeskommunen er enig i at kommende fredninger av statlige enkelteierdommer kan ivaretas med den ordinære fredningshjemmelen, men for enkelte større statlige sektorer der prosessene ennå ikke er sluttført, slik som landsverneplanen for jernbanen, vil forskriftsfredning være mer egnet. Dette kan ivaretas ved å utvide virkeområdet for § 25 Freding av kulturmiljø ved forskrift.

Etter forslaget § 22 e kan «transportminne» fredes ved vedtak. Fylkeskommunen støtter at den gjeldende adgangen til å frede fartøy utvides til å omfatte alle bevegelige kulturminner, men viser til innspill til § 4 om begrepsbruken.

7. § 24 Forenkla freding: Fylkeskommunen mener en slik enklere fredningsordning, som gir fylkeskommunen adgang til å vedta vern med et lavere restriksjonsnivå enn den tradisjonelle fredningen, vil representere en forenkling av offentlig forvaltning. Fylkeskommunen mener at vernevedtak etter denne bestemmelsen bør kunne gjøres som enkeltvedtak etter forvaltningslovens ordinære regler, og ikke etter de mer omfattende saksbehandlingsreglene for fredninger i § 67. Dette vil gi reell forenkling, samtidig som det ivaretar eiernes og kommunenes rettigheter.

Fylkeskommunen mener ordningen kan styrke den regionale tilknytningen til vernet, i tråd med nærhetsprinsippet, men mener betegnelsen «regionalt vern» vil være mer pedagogisk og dekkende enn «forenkla freding». Fredning bør være et smalt og strengt virkemiddel, der myndigheten fremdeles bør ligge hos Riksantikvaren, mens den nye ordningen skal være på nivå med kommunenes mindre inngripende vern etter plan- og bygningsloven. Fylkeskommunen mener at betegnelsen «regionalt vern» kan brukes selv om også Sametinget skal ha slik myndighet. Ordningen vil uansett

være mindre relevant for Sametinget, ettersom samiske kulturminner til og med 1917 allerede er automatisk fredet og det i tillegg er foreslått særlig beskyttelse av bygninger fra Nord-Troms og Finnmark til og med 1945.

Fylkeskommunen mener at avgrensningen til "det ytre av og konstruksjonen til" er uklar, ettersom ordningen skal omfatte mer enn bygninger. Fylkeskommunen mener at det bør være større rom for hva som kan tas med i vernet av for eksempel et fartøy eller en bil, og at avgrensningen kun bør gjelde bygninger. Alternativt kan ordningen utvides til å omfatte bygningsinteriør, men da med vilkår om samtykke fra eieren. Avgrensningen bør fremdeles være et vern med moderat restriksjonsnivå. Det går frem av NOUen at ordningen er tenkt å erstatte den gjeldende ordningen med verneavtaler for fartøy, som ikke er optimal. Fylkeskommunen mener det da er viktig å sikre at vernet gir grunnlag for de samme nødvendige unntakene fra andre regelverk.

8. § 30 Dispensasjon frå freding: Fylkeskommunen støtter forslaget om å endre bestemmelsen om dispensasjon fra vedtaksfredning, ved at vilkåret i gjeldende lov om «ikke vesentlig endring» erstattes med at eier- og samfunnshensyn skal avveies mot de kulturhistoriske verdiene og formålet med fredningen. Fylkeskommunen er enig i at det fremdeles skal være høy terskel for å dispensere fra vedtatte fredninger, men mener at dagens absolutte vilkår om ikke vesentlig endring er en for trang ramme.

9. § 36 Søk etter jordfaste og lause kulturminne: Utvalget foreslår en bestemmelse for metallsøk og andre søk som innebærer at dette ikke kan skje dersom det kan skade eller på annen måte påvirke automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen mener dette kan forstås slik at metallsøk i praksis ikke vil være tillatt, hverken i utmark eller innmark. Fylkeskommunen mener at forsvarlig søkevirksomhet på innmark har flere positive sider. Problemet er ikke at søkevirksomheten påvirker de løse kulturminnene i seg selv, men at den kan skade strukturene disse inngår i. Fylkeskommunen mener derfor at et eventuelt forbud bør knyttes til søk som kan skade jordfaste automatisk fredete strukturer. Fylkeskommunen foreslår også at det utredes alternativer til et generelt forbud, slik som forbud mot søk i utmark og/eller en sertifiseringsordning administrert av fylkeskommunen.

10. § 40 Tilskot til eigaren av freda kulturmiljø: Etter gjeldende lov har eiere av vedtaksfredete kulturminner rett til helt eller delvis vederlag for merutgifter som skyldes myndighetskrav. Dette er foreslått endret til en ordning som ikke gir eiere en rettighet, ved at «skal» erstattes av «kan». Fylkeskommunen mener eiere bør ha krav på noe kompensasjon for den økonomiske ulempen en fredning kan medføre. Dette er også viktig for forutsigbarheten for de statlige tilskuddene fylkeskommunene forvalter.

11. § 42 Avfreding: Fylkeskommunen støtter at det tas inn en hjemmel for fredningsmyndigheten til å avfredede automatisk fredete kulturminner (§ 15) og vedtaksfredete kulturminner (§§ 23 og 24). Myndigheten er lagt til Riksantikvaren for §§ 15 og 23 og til fylkeskommunen/Sametinget for § 24 («forenkla freding»). For automatisk fredete kulturminner er gjeldende ulovfestede praksis at fylkeskommunen/Sametinget kan endre vernestatus i kulturminnedatabasen fra automatisk fredet til fjernet / ikke fredet, dersom kulturminneverdien er tapt eller viser seg å ikke være til stede. Reelt sett innebærer dette avfreding. Dette samsvarer med at fylkeskommunen/Sametinget er myndighet for å tillate inngrep i automatisk fredete kulturminner. For å videreføre gjeldende praksis mener fylkeskommunen at myndigheten etter hjemmelen for avfreding for kulturminner fredet etter § 15 bør flyttes fra Riksantikvaren til fylkeskommunen/Sametinget

12. § 43 Ansvar for immateriell kulturarv: Det er foreslått en prinsipiell og overordnet bestemmelse om at kulturmiljøforvaltningen har ansvar for å sikre fag, teknikker og praksis knyttet til kulturmiljø.

Fylkeskommunen mener dette ansvaret omfatter mange sektorer. Bestemmelsen kan derfor ikke være begrenset til kulturmiljøforvaltningen, men må endres til å gjelde myndighetene generelt.

13. § 44 Samtykke til riving og vesentleg endring: Den gjeldende bestemmelsen om kommunenes plikt til å varsle fylkeskommunen om søknader om riving og vesentlig endring av bygninger eldre enn 1850 er foreslått endret til at fylkeskommunen må gi samtykke før kommunen kan gi tillatelse. Manglende samtykke må følges opp med å igangsette sak om fredning eller forenklet fredning.

Fylkeskommunen støtter intensjonen om å begrense tapet av verdifulle kulturminner som skyldes kommunenes begrensede avslagshjemler eller manglende kompetanse og oversikt. Fylkeskommunen mener den foreslåtte ordningen kan bidra til å ansvarliggjøre kommunene, og ser bestemmelsen i sammenheng med at det også er foreslått endringer i plan- og bygningsloven som setter dem bedre i stand til dette.

Fylkeskommunen foreslår at det som alternativ til samtykkekravet vurderes en hjemmel for fylkeskommunen til å forby riving midlertidig eller sette vilkår i konkrete tilfeller.

Ordningen er ment å erstatte § 25 i gjeldende lov. Denne gir alle offentlige myndigheter plikt til å melde fra om tiltak som er omfattet av loven, og er altså ikke avgrenset til søknader om riving og vesentlig endring av bygninger eldre enn 1850. Denne generelle samarbeidsplikten er ikke fanget opp i lovforslaget. Fylkeskommunen antar at dette er en utilsiktet følge av den nye samtykkebestemmelsen, og mener den må ivaretas i ny lov, blant annet for å videreføre kommunenes plikt til å involvere fylkeskommunen i saker som gjelder automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen foreslår en bestemmelse om dette i kapittel 2 Allmenne føresegner.

14. § 46 Undersøkingsplikt i samband med offentlege og større private tiltak og for utarbeiding av reguleringsplanar: Det er foreslått at Riksantikvaren kan gi forskrift om gjennomføring av paragrafen, som gjelder plikten til å registrere automatisk fredete kulturminner. Fylkeskommunen mener tydelige og enhetlige retningslinjer er viktig, og foreslår å endre fra «kan» til «skal». Det er videre foreslått å lovfeste muligheten for å utsette registreringen. Fylkeskommunen støtter dette, og mener myndigheten til dette fremdeles skal ligge hos Riksantikvaren, for å sikre likebehandling.

15. §§ 51-52 Forbud mot å nekte forsikring og plikt til å dekkje antikvariske meirkostnader:

Fylkeskommunen støtter forslagene om at antikvariske merkostnader ved skade skal dekkes i forsikringsoppgjør og at det skal være forbudt å nekte fredete eiendommer forsikring eller å ta høyere premie som følge av fredning i seg selv. Fylkeskommunen mener det må bli tydeligere at dette gjelder flere typer kulturmiljø, herunder bevegelige kulturminner. § 51 omtaler «freda eigedommar», mens § 52 omtaler «kulturmiljø». Begrepet «eigedommar» er for snevert, og bør byttes med «freda kulturminne». Avgrensningen til «freda» bør også avklares nærmere, siden NOUens omtale bestemmelsene er knyttet til både frednings- og vernestatus.

16. §§ 56-64 Kulturmiljøstyresmakt med meir: Fylkeskommunen støtter den foreslåtte oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, og at plasseringen av myndighet for oppgavene som går frem av loven blir lovfestet. Utvidelsen av fylkeskommunens ansvar, herunder kirkefeltet og den selvstendige adgangen til å vedta vern, anses som en naturlig fullføring av regionreformen. Utvidelsen er i tråd med nærhetsprinsippet, og kan effektivisere forvaltningen og gjøre forvaltningshierarkiet enklere og mer forståelig. Den tette kontakten med kommuner og brukere gjør fylkene godt egnet som førstelinje.

Enkelte av oppgavene som foreslås flyttet vil øke fylkeskommunens saksbehandlingsoppgaver. Dette gjelder særlig kirkefeltet, der fylkeskommunen vil overta myndighetsansvaret for alle kirker til og med 1850, samtidig som det forventes at fylkeskommunen over tid også gjennomfører fredninger av yngre kulturhistorisk verdifulle kirker. Fylkeskommunen understreker at ansvar og ressurser må henge sammen, ved økte rammer eller ved at tilstrekkelig kapasitet flyttes mellom forvaltningsnivåene.

Fylkeskommunen mener dette må utredes i videre arbeid.

Fylkeskommunen støtter avgrensingen av fylkeskommunens plikt til å gi underretning til Riksantikvaren og Riksantikvarens myndighet til å overta saker. Ansvarsfordelingen mellom forvaltningsnivåene tilsier at underretningsplikten og overtagelsesadgangen ikke lenger bør omfatte kulturmiljø av regional interesse, men være avgrenset til kulturmiljø av nasjonal interesse, slik det nå er foreslått.

17. § 60 Forvaltningsmuseet: Det foreslås samle ansvaret for arkeologiske utgravinger, ved å flytte ansvaret for marin- og middelalderarkeologi fra sjøfartsmuseene og NIKU til universitetsmuseene. Fylkeskommunen mener det er viktig at spesialkompetansen og metodene som er opparbeidet ikke forvitrer, og forutsetter at de økonomiske rammene opprettholdes og øremerkes slik at universitetsmuseene settes i stand til å ivareta oppgavene og at forenklingen ikke går på bekostning av den faglige kvaliteten.

18. § 84 Endringer i andre lover: Fylkeskommunen understreker viktigheten av kommunenes rolle som plan- og bygningsmyndighet. Fylkeskommunen støtter forslagene om hjemler i plan- og bygningsloven som setter dem i bedre stand til å ta vare på sine egne kulturminner, herunder tydeligere hjemler for å avslå riving av kulturhistorisk verdifulle byggverk og for å hindre spekulativt forfall.

19. Øvrig: Lovutvalget foreslår at det vurderes en alternativ ordning for kostnadsdekning av arkeologiske undersøkelser der tiltakshaveren ikke betaler for registreringen av hva som er automatisk fredet, men kun for selve utgravingen som følger av selve inngrepene de vil gjøre i det som er fredet. Fylkeskommunen ser at dette vil spare tiltakshaverne for kostnader når det ikke gjøres funn eller de finner løsninger som unngår inngrep i fredet kulturmiljø. Ettersom staten allerede dekker en stor del av registreringskostnadene vil en slik ordning ikke medføre at kostnadene øker mye for det offentlige som helhet, men fylkeskommunene må kompenseres for inntektsbortfallet. Fylkeskommunen mener en slik fritaksordning eventuelt kan avgrenses til private tiltakshavere. En ordning der tiltakshaverne fritas fra registreringskostnaden kan samtidig medføre at de ikke lenger har insentiv til å begrense utstrekningen av arealene som reguleres. Fylkeskommunen mener konsekvensene av dette må inngå i vurderingen.

Det er foreslått at inn- og utførsel av kulturminner skal reguleres i egen lov. Fylkeskommunen mener at uklarhet omkring utførselsforbudet for fartøy og bevegelige kulturminner har medført at objekter med betydelig kulturhistorisk verdi er ført ut av landet. Disse reglene bør revideres, uavhengig av hvor de plasseres.

Votering:

- Komiteens innstilling punkt 1-10 ble enstemmig vedtatt.
- Komiteens innstilling punkt 11 ble vedtatt mot R (2), MDG (3) og SV (3) sine stemmer, til sammen 8 stemmer.
- Komiteens innstilling punkt 12-19 ble enstemmig vedtatt.